

Навука і інавацыі

АД ІНБЕЛКУЛЬТА ДА НАВУКОВА-ВЫТВОРЧАЙ КАРПАРАЦЫ

Якія амбіцыёзныя задачы стаяць сёння перад беларускімі даследчыкамі?

Акадэмія навук з'яўляецца найбуйнейшым у краіне стваральнікам інтэлектуальнай уласнасці і лідарам па інавацыях. Такую думку выказаў падчас прэс-канферэнцыі з нагоды святкавання 100-годдзя Беларускай навуцы старшыня Прэзідыума НАН Беларусі акадэмік Уладзімір ГУСАКОЎ.

Беларуская вакцина ад COVID-19

— За стагоддзе свайго існавання акадэмічная навука перажывала розныя часы. Гістарычны адлік вядзецца ад стварэння сто гадоў таму ў Мінску Інстытута Беларускай культуры. Самыя драматычныя перыяды — гэта гады Вялікай Айчыннай вайны, вымушана дзейнасць беларускіх вучоных у эвакуацыі ў розных гарадах Расіі і Казахстана, і пачатак 90-х гадоў XX стагоддзя, калі пасля распаду СССР зніклі заказы па абароннай тэматыцы, спынілася фінансаванне распрацовак з саюзнага бюджэту, і вучоная засталася без сродкаў да існавання, — канстатаваў Уладзімір Гусакоў. — Да стагадовага юбілею ў Нацыянальнай акадэміі навук падрыхтавалі ўнікальнае выданне — сямітомнік «25 гадоў стварэння і здзяйснення».

Сёння НАН Беларусі — гэта буйная навукова-вытворчая карпарацыя, якая аб'ядноўвае больш як 110 арганізацый, з іх прыкладна 70 — навуковых. У акадэміі створана каля 150 вытворчасцяў, арыентаваных на выпуск інавацыйнай прадукцыі 5-га і 6-га тэхналагічных укладу. Візіткай акадэміі з'яўляюцца найноўшыя распрацоўкі па шырокім спектры актуальных навукова-тэхнічных трэндаў: гэта атамная і аднаўляльная энергетыка, аэракасічная галіна, штучны інтэлект, лічбавізацыя і рабатызацыя, беспілотны і электратранспарт, новыя кампазіцыйныя матэрыялы і многае іншае. У краіне сфарміравана канкурэнтаздольная біятэхналагічная галіна.

Літаральна з першых дзён фіксацыі пандэміі каранавіруса Акадэмія навук актыўна ўключылася ў вырашэнне гэтай праблемы. «Мы стварылі Міжведамасны савет — каардынацыйны цэнтр па выпрацоўцы апэратыўных рашэнняў, накіраваных на вывучэнне каранавіруса і прыняцце апэратыўных мер барацьбы з ім, укамплектавалі некалькі лабараторый сваім абсталяваннем і сёння можам ужо смела заяўляць, што ў нас у супрацоўніцтве з Міністэрствам аховы здароўя створаны прататып вакцыны, які праходзіць зараз даклінічныя выпрабаванні. Затым будучы клінічныя выпрабаванні, і да канца года, як мы плануем, ужо перададзім сваю вакцину для выкарыстання», — паведаміў Уладзімір Гусакоў.

Старшыня Прэзідыума НАН таксама расказаў, што паралельна ў акадэміі вядуцца работы і над іншымі вакцынамі, ствараецца першы ў краіне Цэнтр вірусалогіі. «У нас створана сваё фармацэўтычнае прадпрыемства «Акадэмфарм». Мы вырабляем найноўшыя прэпараты на базе свайго сінтэзу і змаглі асвоіць выпуск лекаў, якія пастаўляліся па імпарце, у тым ліку і для лячэння каранавіруснай інфекцыі, гэта значыць, супрацьвірусныя прэпараты, якія каштавалі вельмі дорага і былі недаступныя для нашых спажыццоў. Зараз яны на парадак таннейшыя і даступныя ўсім», — дадаў акадэмік.

Уладзімір Гусакоў адзначыў, што арганізацыі НАН выконваюць работы не толькі для патрэб унутранага рынку, але і на экспарт: «Па папярэдніх даных, у 2021 годзе экспарт арганізацый НАН склаў 50 млн долараў. І, нягледзячы на складаныя ўмовы пандэміі і санкцыі, мы не знізілі гэты паказчык, па-ранейшаму актыўна працуем са сваімі замежнымі партнёрамі і калегамі».

«Маладая акадэмія»

Як зазначыў Галоўны вучоны сакратар НАН, старшыня Савета маладых навукоўцаў, член Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Андрэй ІВАНЕЦ, у Беларусі выбудавана сістэма падтрымкі таленавітай моладзі, арыентаваная на навуковыя даследаванні.

Адной з найважнейшых мер стымулявання на дзяржаўным узроўні з'яўляюцца стыпендыі Прэзідэнта для таленавітай моладзі. Па выніках мінулага года кожны трэці з адзначаных такім чынам быў прадстаўніком Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. З аспірантаў кожны чацвёрты навучаецца ці працуе ў акадэміі. У НАН рэалізоўваецца буйны сістэмны праект «Маладая акадэмія», распрацоўваецца канцэпцыя маладзёжнай палітыкі ў рамках акадэміі, якая таксама будзе ўключаць шэраг мер стымулявання і падтрымкі не толькі маладых вучоных, але і навучэнцаў, студэнтаў. Актыўна праводзіцца конкурс навуковых работ «100 маладых талентаў».

Не менш важна, што маладыя вучоныя атрымліваюць сур'ёзную падтрымку ў правядзенні даследаванняў — у выглядзе грантаў Фонду фундаментальных даследаванняў. Толькі ў 2021 годзе было прафінансавана 56 маладзёжных праектаў рэспубліканскага ўзроўню і больш як 50 праектаў, якія выконваюцца сумесна з маладымі расійскімі вучонымі. Было падтрымана і каля 20 сумесных праектаў акадэмічных і вузаўскіх маладых даследчыкаў. Такім чынам толькі за кошт Беларускага Фонду падтрымкі фундаментальных даследаванняў прастымулявана каля 720 маладых беларускіх вучоных.

Уклад гуманітарыяў

Сёння ў краіне адбываецца рэнесанс Беларускай мовы і гуманітарыстыкі. Так лічыць акадэмік-сакратар АДДЗЯЛЕННЯ Гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі акадэмік Аляксандр КАВАЛЕНЯ. У якасці пацярджэння таго, што дзяржава надае вялікае значэнне захаванню Беларускай мовы, культуры, гісторыі, ён прывёў той факт, што ў краіне выдадзена 37 тамоў Гістарычнага слоўніка Беларускай мовы. Слоўнік максімальна поўна адлюстроўвае склад, стан і якасць Беларускай лексікі XIV—XVIII стагоддзяў. У ім змешчана больш за 75 тысяч слоў, зафіксаваных у летапісах, статутах, хроніках, рыцарскіх раманах, мемуарных і публіцыстычных творах.

Нацыянальная акадэмія навук з'яўляецца вядучым цэнтрам вывучэння гуманітарных дысцыплін, тут ідзе фундаментальнае асэнсаванне культурна-моўных працэсаў, ажыццяўляецца вялікая выдавецкая дзейнасць. Толькі летась выйшлі 392 выданні, у тым ліку 113 манаграфій, 161 падручнік. Гэта трывалая аснова, на якой базіруецца вучэбна-выхаваўчы працэс у школах і ВНУ.

Акрамя таго, у Акадэміі навук выдадзены пяцітомнік Беларускай філасофскай думкі. Філасофы прапанавалі канцэптальную мадэль развіцця Беларускай філасофскай і грамадска-палітычнай думкі. Яны паказалі асаблівасць і ўнікальнасць айчыннай інтэлектуальнай культуры ва ўзаемадзейнасці з заходняй і ўсходняй традыцыямі. Вучонымі-гісторыкамі падрыхтавана і апублікавана ўнікальная пяцітомная фундаментальная праца «Гісторыя Беларускай дзяржаўнасці». Практычна ўся навуковая база ў галіне гуманітарных навук у краіне — гэта распрацоўкі навуковых арганізацый і вучоных НАН Беларусі.

— Ёсць поўная падтрымка Прэзідэнта па ўсіх пытаннях, якія хваляюць вучоных у гуманітарнай сферы, — падкрэслівае Аляксандр Каваленя. — Характэрным стаў 2021 год, які прайшоў пад дэвізам народнага адзінства. У адпаведным конкурсе, аб'яўленым НАН, удзельнічала больш за 1500 беларусаў рознага ўзросту і статусу — ад

школьнікаў да пенсіянераў, мы назіралі незвычайную актыўнасць. Аналагічны конкурс, прысвечаны гістарычнай памяці Беларускага народа, адбудзецца сёлета. Пры акадэмічных інстытутах пры ўдзеле масцітых вучоных акадэміі дзейнічаюць школы юных гісторыкаў, археолагаў, мовазнаўцаў, літаратараў, філосафаў...

Пры падтрымцы НАН Беларусі выдадзена каля 100 тамоў твораў класікаў Беларускай літаратуры. Уладзімір Гусакоў дадаў, што **беларуская мова сёння вельмі добра сістэматызаваная і структураваная, і яе лёгка выкарыстоўваць у любой сферы навукі і дзейнасці, у тым ліку ў ІТ. Беларуская мова не адстае ад бурнага развіцця навукова-тэхнічнага прагрэсу.**

У Год гістарычнай памяці ў Акадэміі навук запланавана да выдання цэлая серыя манаграфій, тэматычных зборнікаў навуковых артыкулаў, навукова-папулярных кніг і зборнікаў дакументаў па рэгіянальнай гісторыі, па Першай сусветнай вайне, Рыжскім мірным дагаворы, Вялікай Айчыннай вайне, аб укладзе ў развіццё Беларусі найбольш вядомых гістарычных персон.

Чалавечы капітал

Старшыня Дзяржаўнага камітэта па навуцы і тэхналогіях Рэспублікі Беларусь (ДКНТ) Сяргей ШЛЫЧКОЎ упэўнены, што перспектывы Беларусі напрумую залежаць ад рэалізацыі яе інтэлектуальнага патэнцыялу і ад эфектыўнай інавацыйнай дзейнасці. Ён адзначыў, што ў 2021 годзе ўмацаваліся пазіцыі Рэспублікі Беларусь у Глобальным індэксе інавацый. Наша краіна заняла 62-е месца са 132 дзяржаў, пры гэтым па шэрагу паказчыкаў, якія непасрэдна звязаны з інтэлектуальным патэнцыялам, пазіцыі краіны яшчэ вышэйшыя: па субіндэксе «чалавечы капітал і даследаванні» — 38-е месца ў свеце; па субіндэксе «веды і тэхналагічны выхад» — 37-е месца ў свеце; па паказчыку «падрыхтоўка спецыялістаў у галіне навукі і тэхнікі» Беларусь займае 11-е месца ў свеце.

Па словах Сяргея Шлычкова, у 2022 годзе плануецца паскорыць працэдуру ўзгаднення навукова-тэхнічных праграм Саюзнай дзяржавы: «Цяпер такія праграмы праходзяць дваіны цыкл узгаднення: спачатку на ўзроўні праекта канцэпцыі праграмы, затым — на ўзроўні распрацоўкі праекта праграмы. Таму Дзяржаўны камітэт па навуцы і тэхналогіях Рэспублікі Беларусь і Міністэрства навукі і адукацыі Расійскай Федэрацыі сумесна з Пастаянным камітэтам Саюзнай дзяржавы прапрацоўваюць механізмы скарачэння тэрмінаў узгаднення праектаў саюзных праграм. І адным з варыянтаў спрашчэння гэтай працэдуры можа стаць надзяленне Камісіі па фарміраванні адзінай навукова-тэхналагічнай прасторы Саюзнай дзяржавы паўнамоцтвамі па адабрэнні праектаў канцэпцый праграм і прыняцці рашэнняў аб распрацоўцы новых праграм», — растлумачыў старшыня ДКНТ.

Трэба адзначыць, што ў 2021 годзе Беларусія і расійскія вучоныя выконвалі чатыры праграмы Саюзнай дзяржавы: «ДНК-ідэнтыфікацыя», «Развіццё сістэмы гідраметэаралагічнай бяспекі Саюзнай дзяржавы», «Камбікорм-СД» і «Інтэграцыя-СД». Цяпер у распрацоўцы знаходзяцца новыя праграмы, у тым ліку ў галіне вытворчасці мабільных оптавалонных лакатараў, сістэм сэнсараў для папярэджання прыродных і тэхнагенных катастроф, сістэм праектавання і вытворчасці мікрасхем, тэхналогіяў высокапрадукцыйнай сельскай гаспадаркі.

Усяго ў рамках Саюзнай дзяржавы пачынаючы з 2000 года рэалізавана каля 60 праграм па распрацоўцы новых тэхналогій і стварэнні інавацыйнай прадукцыі ў такіх напрамках, як касмічныя тэхналогіі, мікраэлектроніка, інфармацыйныя тэхналогіі, машынабудаванне, медыцына і іншых.

Надзея НИКАЛАЕВА.

«НАВУКА — ТОЕ, ШТО ПАДЫМАЕ НАШЫ ГАЛОВЫ ВЫШЭЙ»

Беларускія палярнікі павіншавалі краіну з Днём навукі і 100-годдзем Беларускай акадэмічнай навукі

Ад імя ўдзельнікаў 14-й Беларускай антарктычнай экспедыцыі яе начальнік Аляксей ГАЙДАШОЎ даслаў віншаванне з Днём навукі і 100-годдзем Беларускай акадэмічнай навукі ўсім вучоным, даследчыкам і работнікам навуковай сферы краіны:

«Паважаныя калегі, дарагія сябры!

Прыміце самыя шчырыя і цёплыя віншаванні ад каманды 14-й Беларускай антарктычнай экспедыцыі са знамянальнымі для нашай краіны падзеямі — 100-гадовым юбілеем Беларускай акадэмічнай навукі, юбілеем першага Нацыянальнага навукова-даследчага цэнтра і Днём Беларускай навукі!

100 гадоў таму была створана першая дзяржаўная навуковая ўстанова рэспублікі — Інстытут Беларускай культуры, што стала пунктам адліку гісторыі станаўлення і развіцця нацыянальнай акадэмічнай навукі.

За векавую гісторыю Беларускай навука ўзбагаціла свет цэлай плеядай выбітных вучоных, адкрыццямі сусветнага значэння, дзіўнымі вынаходкамі і сучаснымі тэхналогіямі, аказала вялікі ўплыў на развіццё нашага грамадства і краіны ў цэлым.

Сучаснае пакаленне беларускіх вучоных паспяхова працягвае і развівае слаўныя традыцыі сваіх папярэднікаў. Ваша праца і бысцэнны багаж ведаў з'яўляюцца асновай дабрабыту і дзяржаўнасці нашай краіны, чыё існаванне немагчыма ўявіць без навукова-тэхнічнага развіцця.

Юбілейны год нацыянальнай акадэмічнай навукі мы сустракаем у Антарктыцы новымі навуковымі і тэхнічнымі дасягненнямі: паспяхова рэалізоўваюцца нацыянальная праграма навуковых даследаванняў і міжнародныя праекты, укараняюцца сучасныя прыборныя комплексы і вымяральныя сістэмы, створаныя беларускімі вучонымі, уведзены ў эксплуатацыю новыя сродкі транспарту і сувязі, праводзіцца комплекс інжынерна-тэхнічных работ па падрыхтоўцы першай чаргі Беларускай антарктычнай станцыі да яе пераходу на кругладовае функцыянаванне.

Рэалізацыя праектаў такога маштабу і ўзроўню пад сілу толькі той краіне, якая праводзіць паслядоўную палітыку міру і згоды, клапаціцца аб перспектыве свайго дынамічнага развіцця і інтэлектуальнага прагрэсу, мае багаты навуковы патэнцыял і працавіты народ! Навука — гэта тое, што падывае нашы галовы вышэй, а праца навукоўца заўсёды цікавая, нялёгка, ва ўсе часы, нягледзячы ні на што, выклікае глыбокую павагу.

Дзякуй вам за адданасць навуцы, за вашу актыўную, мэтанакіраваную працу, за ўклад у айчынную і сусветную навуку!

Няхай навука ў нашай краіне развіваецца і прыцягвае ўсё больш і больш таленавітых, вынаходлівых, мэтанакіраваных людзей, а ваша высакародная праца не застаецца незаўважанай і будзе адзначана па заслугах усеагульным прызнаннем!

Жадаем вялікіх мэт і імкненняў, вялікіх магчымасцяў і прарываў, адважных ідэй і ўчынкаў, геніяльных думак і адкрыццяў, міру, моцнага здароўя і шчасця!

У гонар 100-гадовага юбілею Беларускай акадэмічнай навукі на флагштоках нацыянальнай даследчай станцыі ў Антарктыдзе ўзняты дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь і сцяг лідара перадавой навуковай думкі нашай краіны — Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Каманда 14-й Беларускай антарктычнай экспедыцыі: начальнік Аляксей Гайдашоў, начальнік базы Аляксей Хаткевіч, галоўныя спецыялісты — Уладзімір Несцяровіч, Артур Івашка, урач-хірург Сяргей Пунінскі, вядучыя спецыялісты — Аляксандр Абатурін, Мікалай Зінкевіч, Ягор Корзун, Сяргей Люты, Ігар Аляксееў, Юрый Падшываў.

Надзея НИКАЛАЕВА. Фота ўдзельнікаў 14-й БАЭ.